

HNÍZDÍ RACEK ČERNOHLAVÝ *Larus melanocephalus* Temm. V ČECHÁCH?

Václav Koza

Ze skupiny racků obývajících mediteránní a černomořskou oblast hnízdí pravidelně racek černohlavý (*Larus melanocephalus*) na geograficky málo rozsáhlém území, přestože nepatří k druhům nepočetným a vzácným. Pravidelná hnízdiště jsou omezena na severozápadní pobřeží Černého moře (99 % populace hnízdí na území SSSR (ILJIČEV, FLINT 1988) a pobřeží Egejského moře. V mimohnízdním období obývá pobřeží prakticky téměř celého Středozemního moře a atlantské pobřeží Evropy až po Biskajský záliv. Ojedinelá nepravidelná hnízdění byla prokázána v řadě evropských zemí včetně Československa (HUDEC, ČERNÝ a spol. 1977), kde všechna doposud známá hnízdění tohoto druhu pravděpodobně souvisí s jeho pronikáním do panonské oblasti.

Ve Fauně ČSSR (HUDEC, ČERNÝ a spol. 1977) je blíže komentován pouze hnízdění výskyt; naproti tomu mimohnízdní výskyt je v tomto díle dokumentován skromně především sbírkovými doklady. Zpracovaný přehled novějších zástihů racka černohlavého v ČSSR není k dispozici.

Od r. 1967 patří racek černohlavý do skupiny v Československu hnízdících druhů (BALÁT 1968). V tomto roce bylo prokázáno hnízdění na Mlýnském rybníku v Lednici na jižní Moravě, kde byl pár pozorován ještě v letech 1968 - 70 (ŠEBELA 1985). Z téže doby jsou ve Fauně ČSSR (HUDEC, ČERNÝ a spol. 1977) uvedeny letní výskyt spojované s hnízděním ve Slezsku. Atlas hnízděního rozšíření ptáků v ČSSR 1973/77 (ŠTASTNÝ a spol. 1987) tento druh neuvádí. Od r. 1983 (ŠEBELA 1985) hnízdí racek černohlavý zřejmě pravidelně na střední nádrži Novomlýnské vodní soustavy na Dyji (MARTIŠKO, REJMANOVÁ 1987). Domnívám se, že je možné v této souvislosti mluvit o nevelké československé populaci tohoto druhu.

Na přehradě Rozkoš (severovýchodní Čechy, okres Náchod), která je již mnoho let ornitologicky dobře sledovanou lokalitou, nebyl racek černohlavý do r. 1988 pozorován (ŽDÁREK 1987, vlastní pozorování). Při pravidelné návštěvě této lokality a kontrole kolonie racků chechtavých (*Larus ridibundus*) na dělící

hrázi vodního díla (viz ŽDÁREK 1987) byl 15.7.1989 pozorován mladý, již letu schopný racek, určený jako racek černohlavý v juvenilním šatě. Další sledování tohoto exempláře potvrdilo správnost determinace.

Křídla a hřbet měl pták hnědě skvrnitě, hlavu a krk špičavě šedobílě bez jakékoliv nápadné tmavé kresby. Zobák se jevil mohutnější než u racka chechtavého a byl tmavý. Podobně nohy byly tmavé a relativně delší než u racka chechtavého. Ocas měl pták bílý s tmavým koncovým pruhem. Domnívám se, že záměna mladého racka černohlavého s juvenilním rackem chechtavým je málo pravděpodobná. Celkově se jak v sedě tak i v letu podobá spíše racku bouřnímu (*Larus canus*) v šatě prvního roku. Racek bouřní však přece jenom působí ještě robustnějším dojmem. Při dobrých podmínkách pozorování je však možné i na poměrně velkou vzdálenost tyto dva druhy v letu odlišit. Racek černohlavý má hřbet a křídla na světlém podkladě zřetelněji hnědě skvrnitě s černohnědými ručními letkami. Naproti tomu racek bouřní má tyto partie spíše celistvě hnědavé s tmavo-hnědými ručními letkami. Racka černohlavého charakterizuje také relativně menší hlava a zřetelný tmavý lem na zadním okraji křídla, který vytvářejí tmavé loketní letky (se světlými špicemi) zčásti kryté světlými velkými loketními krovkami. Tyto terénní postřehy a znaky byly dodatečně srovnány s údaji Granta (WESELOWSKI 1984) uvedenými v jeho klíči.

Mladý racek černohlavý byl velmi agresivně napadán adultními racky chechtavými, kteří zde ještě krmili deseti a více denní mláďata z náhradních snůšek. Pták se ukryval před útoky v místy hustém porostu rmenu. Vzlétal přede mnou ve vzdálenosti 30 - 50 m a byl doprovázen velkou skupinou racků chechtavých (100 i více exemplářů). Let byl pomalý a relativně ještě krátká a tupá křídla signalizovala, že pták není letu schopný dlouho. Mnohokrát byl sražen útoky až na vodní hladinu a pravděpodobně silné údery zobáků především do hlavy pokračovaly i při plování. Ve vzdálenosti asi 100 m od dělicí hráze útoky racků chechtavých ustaly. Racek černohlavý se však obloukem vracel a opět atakován usedal na dělicí hráz obvykle ve vzdálenosti ne větší než 100 m od předešlého místa. Protože každé další vyplašení a vzletnutí znamenalo útoky desítek racků chechtavých, nejen v letu, ale především po dosednutí, upustil jsem od kontroly celé dělicí hráze a vrátil jsem se. V dostupné literatuře jsem se s popisem podobné agresivity racků chechtavých vůči mladým rackům černohlavým ve smíšených koloniích nesešel.

Při následující kontrole 19.7. byl opět na dělicí hrázi pozorován pravděpodobně tentýž mladý racek černohlavý. Společně s ing. K. Dohnalem a mou paní jsme mezi stovkami racků chechtavých zastihli i jednoho dospělého racka černohlavého v hnízdním šatě. Pták začínal na čele a u zobáku ztrácet černé zbarvení hlavy. Dospělý pták chvíli kroužil nad našimi hlavami v té části hráze, odkud jsme předtím vyplašili mláďe, a potom odlétl daleko nad vodu Zátopy (tj. retenční jižní část přehrady) a usedl na hladinu do velké skupiny adultních racků chechtavých. Útoky na mladého racka černohlavého byly méně časté a pták usedal nedaleko dělicí hráze společně s více či méně letu schopnými mladými racky chechtavými.

T. Diviš navštívil lokalitu 26.7. a pozoroval z dělicí hráze na hladině Zátopy 2 dospělé a minimálně jednoho mladého ptáka ve společnosti velkého počtu racků chechtavých. Po vyplašení se k jednomu adultnímu exempláři připojili 3 juvenilní ptáci spolehlivě neurčeného druhu. U obou adultních ptáků pozoroval Diviš začátek pelichání peří na hlavě a popisuje také nepřilíh hlasitý jednoslabičný křik, kterým se jeden z adultních exemplářů ozýval (osobní sdělení).

V. a M. Hromádkovi pozorovali 30.7. také z dělicí hráze jednoho mladého racka černohlavého. Pták létal nad hladinou s juvenilními racky chechtavými a jen občas byl atakován. Právě tyto útoky napomáhaly objevení mladého racka nad hladinou mezi mnoha racky chechtavými. Později nebyli racci černohlaví na nádrži pozorováni.

Všechny okolnosti pozorování racků černohlavých nasvědčují tomu, že v r. 1989 jeden pár na přehradě Rozkoš zahnízil a vyvedl minimálně jedno mláďe. Pravděpodobně se jedná o první prokázané hnízdění tohoto druhu v Čechách.

Souhrn

V červenci 1989 byli zastihnuti racci černohlaví (*Larus melanocephalus*), 2 adultní a minimálně jeden juvenilní, na pře-

hradě Rozkoš (severovýchodní Čechy). Okolnosti pozorování n-
svědčují vyhníždění jednoho páru v kolonii racků chechtavých
(*Larus ridibundus*) na dělicí hrázi vodního díla.

Na tomto místě musím poděkovat T. Divišovi a manželům Hro-
mádkovým za poskytnutí údajů z terénních pozorování a laskavá
svolení s jejich publikací v tomto příspěvku.

Zusammenfassung

BRÜTET DIE SCHWARZKOPFMÖVE *Larus melanocephalus* IN BÖHMEN ?

Am Stausee Rozkoš in Nordostböhmen wurden im Juli 1989
zwei adulte und mindesten eine junge Schwarzkopfmöven (*Larus
melanocephalus*) festgestellt. Alle Umstände der Beobachtungen
deuten darauf hin, dass ein Paar in der Lachmövenkolonie (*La-
rus ridibundus*) an der Teilung des Staudammes der Talsperre
brütete.

Literatura

- BALÁT, F., 1968: Vyhníždění racka černohlavého (*Larus melano-
cephalus*) v Československu. *Živa*, 17: 111-112.
HUDEC, K., ČERNÝ, W. a spol., 1977: Fauna ČSSR, Ptáci 2. Acade-
mia Praha.
ILJIČEV, V.D., FLINT, V.E., a kol., 1988: Pticy SSSR. Čajkovye.
Nauka Moskva.
MARTIŠKO, J., REJMANOVÁ, K., 1987: Hníždění racka bouřního na
Věstonickém jezeře v roce 1986. *Živa*, 5: 193.
ŠEBELA, M., 1985: Hníždění racka černohlavého na Moravě. Naší
přírodou, 7: 8-9.
ŠTASTNÝ, K., RANDÍK, A., HUDEC, K., 1987: Atlas hnízdního roz-
šíření ptáků v ČSSR 1973/77. Academia Praha.
WESELOWSKI, T., 1984: Grant P.J. - Mewy - przewodnik do rozpoz-
nawania. Notatki ornitologiczne 25/5. (překlad anglického
originálu)
ŽDÁREK, P., 1987: Ptactvo údolní nádrže Rozkoš. Sborník VČ. po-
bočky ČSO, 9: 1-102.

Adresa autora

RNDr. Václav Koza, Ječná 398, 500 03 Hradec Králové